

יוסי בן יועזר ויקום איש צרורות – ע"פ שיעור של הרב בועז כהנא

ר' צדוק הכהן עושה חשבון שהתנא יוסי בן יועזר איש צרידה המוזכר בפרקי אבות היה חי בתקופת המכבים. ידוע ששמעון הצדיק היה חי בתקופת אלכסנדר מוקדון. אם כן שני דורות אחר כך היה חי יוסי בן יועזר בתקופת החשמונאים. במדרש בראשית רבה¹ מובא סיפור ממנו נוכל ללמוד על משנתו החינוכית של יוסי בן יועזר ועל היחס שלו לדורו בו היו המתיוונים:

"וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז)

אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו. כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות.

יוסף משיתא, בשעה שביקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו ייכנס מהיהודים תחילה ומה שירצה להוציא משם לעצמו שיוציא. נכנס יוסף משיתא והוציא מנורה של זהב אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזה אלא הכנס פעם נוספת והוצא משהו אחר. ולא קבל עליו. אמר ר' פנחס הציעו לו פטור ממכס שלוש שנים ולא קיבל עליו. אמר להם לא דיי שהכעסתי לבוראי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה!?

נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו (כלומר עינו אותו על מנת שישתכנע). היה מצווח ואומר: "ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי".

ויקום איש צרורות היה בן אחותו של יוסי בן יועזר איש צרידה והיה רוכב יקום על הסוס בשבת. בעודו רוכב הובילו לידו את יוסי בן יועזר לתלייה.

אמר יקום לר' יוסי: ראה את הסוס שהרכיב לי אדוני ואת הסוס שהרכיב לך אדונך (ובכך טען שדרכם של המתיוונים היא הצודקת).

אמר לו ר' יוסי: אם כך למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. (כלומר אם רשעים זכו לסוס מפואר תאר לך איזה שכר יתן הקב"ה לצדיקים).

אמר לו יקום: עשה אדם רצונו יותר ממך?! (והרי אין צדיק יותר ממך ושום שכר אתה מקבל). השיב לו יוסי בן יועזר: ואם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו. (כלומר אם צדיקים מתייסרים תאר לך אלו ייסורים יהיו לרשעים).

נכנס בו הדבר ביקום כארס הנחש.

הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין: סקילה שריפה הרג וחנק.

מה עשה? הביא קורה נעצה בקרקע וקשר בה נימא וערך העצים והקיפן גדר של אבנים ועשה מדורה לפניה ונעץ את החרב באמצע והצית האור תחת העצים מתחת לאבנים ונתלה בקורה ונחנק, קדמתו האש נפסקה הנימא נפל לאש. קדמתו חרב ונפל עליו גדר ונשרף.

נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרידה וראה מטתו פורחת באוויר אמר:

"בשעה קלה קדמני זה לגן עדן" (כלומר הקב"ה קיבל את תשובתו).

¹ פרשה סז, כב

יוסף משיטא ויקום איש צרורות היו שני אנשים שנמצאים בשפל המדרגה מבחינת הקשר לאלוקים. עם זאת, ברגע אחד חזרו בתשובה וקנו את עולמם. יש לשאול, מה רצו ללמדנו חז"ל בכך?

האפיקורסות הישראלית

הרב זצ"ל עוסק בסיפורם של יוסף משיטא ויקום איש צרורות בפסקה בספרו מידות הראי"ה²:

האמונה האלהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך ולא דוגמה ולא משל, ואפילו האפיקורסות הישראלית היא מלאה אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגויים כולם. ואע"פ שהיא מבטאת דברים של קלות-ראש ושל כפירה, בתוכיות הנשמה יש אור-אלהים של דבקות ושל צמאון לאלהים חיים אל אלהי ישראל עד לכדי מסירות-נפש. "וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, כגון יקים איש צרורות ויוסי משותא". שהראו את הצפון בלבבם במסירות-נפש נפלאה, ומה שהיה בסוף היה ג"כ בתחילה, אלא שכסה אותו הזוהמא החיצונה, שבה מהשפעתם המסואבה של הגויים, אשה לא ידעו את ד' ובשמו לא קראו, אשר אכלו את יעקב ואת נוהו השמו, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל שבט נחלתו ד' צבאות שמו.

הרב נוקט פה עיקרון רוחני שמאוד קשה להבנה. פושעי ישראל באפיקורסות שלהם הם מלאי אמונה וקדושה יותר מאמונת הגויים. כיצד אפשר להבין זאת?

נתבונן בשיחה של יוסי בן יועזר ויקום איש צרורות. יקום אינו מתרגש מכך שיוסי בן יועזר מזכיר את השכר שעתיד הקב"ה לתן לעושי רצונו, זה לא מדבר אל יקום. כיוון שהוא כלל לא מאמין בחיים שאחרי המוות כפי שאומר במפורש "וכי עשה אדם רצונו יותר ממך?". כלומר, אני בעיני הבשר שלי רואה שאתה עושה רצונו, סובל ומתייסר ואיני מאמין לשום שכר בעולם אחר.

אם כן, קשה מאוד להבין מדוע המשפט הבא משכנע אותו – בדבר העונש שיתן הקב"ה לעוברי רצונו. גם כאן הוא היה צריך לומר שבעיני הבשר שלנו איננו רואים כל עונש, להיפך הם "על הסוס". ומסתבר שיוסי בן יועזר בשלב הזה לא דיבר איתו על עונש לעתיד לבוא, בגהנום, אלא על ייסורים שעוברים בתוכו של הצדוקי עכשיו, כאן על הסוס. מהם אותם ייסורים שיקום כל כך הבין אותם?

² אמונה פסקה י'

האבקות מתוך צמאון לאל חי

בכדי לתפוס את המבט הכולל של יוסי בן יועזר נתבונן במימרא שלו במסכת אבות³:

יוסי בן יועזר איש צרידה אומר: "יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם".

הגאון ר' חיים מוולוז'ין בפירושו על פרקי אבות "רוח חיים" מבאר את הדרכותיו של יוסי בן יועזר באופן ייחודי:

"הלימוד נקרא מלחמה, אם כן גם התלמידים לוחמים יקראו. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד וכמו שעץ קטן מדליק הגדול. והוי מתאבק הוא מלשון ויאבק איש עימו. אבל עם כל זה יהיה בענווה יתירה וזה שאמרו "הוי מתאבק" אך בתנאי של "בעפר רגליהם""

אם כן ר' חיים מפרש ש"מתאבק" היינו מלשון מאבק, האבקות. יוסי בן יועזר אומר לתלמידיו האבקו עם רבותיכם, האבקו ביניכם. אסור לתלמיד לקבל דברי רבו בלי להבין, אם אתה לא מבין או חושב אחרת – תשאל! אל תהיו חקיינים. יוסי בן יועזר מגדל דור של תלמידים שמקשים קושיות.

אולי כך יותר קל להבין מה כוונתו של הרב זצ"ל שהאפיקורסים של עם ישראל מלאי אמונה יותר מהגויים שעוסקים באמונה. הרי איך אפיקורס מגיע למצב שבו הוא נמצא? הוא הקשה קושיות. אמנם האפיקורסות שלו היא חטא נורא, אך מה גרם לו להיות כזה? העובדה שהיו לו שאלות טובות. הוא חשב שהשאלות מרחיקות אותו מהתורה.

אכן אצל הגויים להקשות זה בעיה, זה אומר שאתה לא בכיוון. זו הסיבה שהקושיות מובילות את יקום איש צרורות ויוסף משיתא לאפיקורסות. אולם האמת היא שכל קושיה כזו היא קשר לתורה – היא מבטאת רצון להזדהות עמוקה יותר וקרבה לקב"ה. זה מה שאומר יוסי בן יועזר לבני דורו, אל תפחדו מקושיות, ואל תחשבו שזה מרחיק אתכם מהתורה. להפך! זה הגרעין של הקשר. רק הגויים מסתכלים על זה בצורה חיצונית וחושבים שזה מראה על ריחוק. כך מתאר הרב בפסקה לעיל שכל קושיה כזו מבטאת צמאון לאלוהים חיים.

מתוך כך יתבאר החלק השני של דברי יוסי בן יועזר "הוי שותה בצמא את דבריהם". מפרש ר' חיים מוולוז'ין שכוונתו של יוסי בן יועזר כך:

³ פרק אי משנה ד'

"שיהיה כשותה מים מלוחים כל אשר יוסיף צמא ביותר וכן בתורה כל מה שילמד יתאוה וינעם לו עוד לדעת מתורת אלוהיו וזהו אמרו בצמא רוצה לומר שותה ועדיין צמא".

מה ההגיון בדברי יוסי בן יועזר לפי פירושו של ר' חיים? למה לשתות אם אתה נשאר צמא? אדם הולך לבית המדרש לא רק כדי למצוא תשובות, אלא למצוא עוד שאלות! אמונה זה לא רק כשהדברים מסתדרים והכל טוב ויפה, אמונה זה גם ובעיקר כשהדברים לא מסתדרים, כשיש קושי. זהו קשר נשמתי שאינו מותנה במידת ההנאה, הסיפוק והרוויה הצמאון. השאיפה אינה רוצה להרוות את הצמאון, אלא להיות צמא לאל חי.

מסירות הנפש של יקום איש צרורות

כל זה מביא אותנו חזרה לסיפור על יוסי בן יועזר ויקום איש צרורות. מדוע יקום לא משתכנע בפעם הראשונה שיוסי בן יועזר אומר לו ששכר עושי רצונו יותר גדול משכר עוברי רצונו? משום שיקום איש צרורות אינו מתרגש משכר עתידי, הוא אומר ליוסי בן יועזר אל תדבר איתי בשכר. בזה היוונים מבינים טוב מאוד. יקום מחפש קשר עם אלוקים, יש לו צמאון, הוא לא מחפש רוויה כזו או אחרת – גם אם היא מיועדת לעושי רצונו.

אולם כשיוסי בן יועזר אומר לו על הייסורים הצפויים לעוברי רצונו דבריו מחלחלים ביקום איש צרורות "כארס הנחש", מדוע?

יקום מחפש קשר לתורה שלא מבטיחה טוב עתידי, אלא לתורה שאומרת יהיה קשה – אבל זה שווה כי זה קשר עם אלוקים חיים. כלומר אמנם יש פה התרסה וחוצפה כלפי יוסי בן יועזר אבל מה מסתתר בה? לא תורה כזו אני רוצה, לא תורה שמבטיחה לי שכר לעתיד לבוא. לא טוב לי רק בשאיפה לשכר. ובעצם יש כאן אמון בכך שיש בתורה יותר מזה. הרי כך חניך אותנו יוסי בן יועזר, תאבקו! אל תקבלו! ובזכות זה רבותיכם יתעלו ויגלו בתורתם פנים חדשות. בזכותכם!

יוסי בן יועזר מזהה את נקודת הצימאון של יקום שמביאה לקושיות גדולות. כאשר יקום אומר לו "עשם אדם רצונו יותר ממך?"! הוא מזהה את הגרעין הפנימי של הצימאון האדיר. לכן הוא לא נעלב ולא כועס על השאלה אלא אומר תורה חדשה שונה שאומרת שהמאמינים מתייסרים אבל הכופרים מתייסרים יותר.

כשיקום מבין שעושי רצונו קשורים לאלוקים גם כשלא קל וגם כשיש קושיות – הוא חושף אצלו את נקודת הצימאון ומסירות הנפש שלו לקשר עם אלוקים. הוא יודע שהוא מתייסר – על הסוס הלבן – כיוון שהוא חי בתרבות שלא מעריכה שאלות והתמודדות אלא רק הבנות מושלמות, ועכשיו הוא פוגש בתורת אמת שמעריכה קושיות.

פך השמן שלא נטמא

יוסי בן יועזר מזהה איזו תורה צריכה לצמוח לדור כזה שיש בו מתיוונים. המתיוונים הקשו המון קושיות, היו הרבה כאלה כמו יקום איש צרורות ויוסף משיתא. יוסי בן יועזר חודר לעומק, מוצא את הפך הקטן החתום בחותמו של כהן גדול שנמצא בעומק נשמתו של כל מתיוון, אותו הפך שהיוונים לא הצליחו לטמא. הוא מבין שמה שמניע את הקושיות שלהם זה אמונה ולא כפירה. הרצון הנשמתי הטוב הזה מצריך את גדולי הדור לחדור לעומק הלב, שם שוכן אור הנשמה הישראלית.

גדולי הדור מבינים שהדרך בה הם הסבירו את התורה אתמול היא קטנה לעומת מה שטמון באותה התורה. מי שמכריח אותם לזה הם דווקא האפיקורסים שאפיקורסיותם נובעת מכך שהם לא מסתפקים בהסברה ההיא. ריחוק – אין כאן. קרבה עמוקה – יש ויש. פך השמן של הכהן פהגדול האוהב הגדול והמאמין הגדול בעד ישראל.